

Людмила БУХНО,
вчитель хімії та біології,
спеціаліст вищої категорії,
старший вчитель
Менської районної гімназії,
Чернігівська обл.

Ідентифікаційне вікно:
Підсистема — навчальний процес
Вид інформації — навчальна
Вид документа — інформаційний паспорт
Шифр документа — 09.2.08.01.07.009

Інформаційний паспорт навчальної теми

Птахи

Класифікація за КНІ (класифікатор навчальної інформації)

Навчальний предмет: біологія

Ступінь школи: основна

Клас: 8-й

Програма: Біологія. 7–11 класи : затв. Міністерством освіти і науки України (наказ від 23 грудня 2004 року № 1/11-6611) / О. В. Данилова (кер. авт. кол.), П. Г. Баган, А. С. Вихренко. — Ірпінь : Перун, 2005.

Розділ VII «Різноманітність тварин». Тема № 9 «Птахи».

Частина 1

Джерела навчальної інформації

У частині 1 (таблиця 1.1) наведено джерела інформації, за якими учень може самостійно вивчати тему. Для їх визначення використано перелік підручників, навчальних посібників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України на 2013/2014 навчальний рік. Крім цього, до частини включено джерела, рекомендовані автором для розширення та поглиблення знань із відповідної теми.

Таблиця 1.1

Перелік джерел навчальної інформації

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Основні підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
1	Підручник	Біологія	Межжерін С.В., Межжеріна Я.О.	Освіта	2008
2	Підручник	Біологія	Базанова Т.І., Павліченко Ю.В.	Гімназія	2008
3	Підручник	Біологія	Запорожець Н.В., Влащенко С.В.	Ранок	2008
4	Підручник	Біологія	Серебряков В.В., Балан П.Г.	Генеза	2008

Продовження таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
2. Додаткові підручники та навчальні посібники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України					
5	Посібник	Біологія. 8 клас. Завдання для поточного та тематичного контролю знань. Зошит для учня	Сало Т.О., Деревинська Л.В.	Генеза	2013
6	Посібник	Зошит для лабораторних робіт з біології	Сало Т.О.	Країна Мрій	2009
7	Посібник	Робочий зошит з біології. 8 клас	Котик Т.С., Тагліна О.В.	Ранок	2012
8	Посібник	Біологія. 8 клас. Зошит для поточного та тематичного оцінювання. Зошит для лабораторних і практичних робіт	Іонцева А.Ю.	Весна	2012
9	Посібник	Зошит для лабораторних робіт з біології	Вихренко Т.К.	Літера ЛТД	2012
10	Посібник	Лабораторні та практичні роботи з біології	Мирна Л.А., Бітюк М.Ю., Віркун В.О., Турчин О.В.	Аксіома	2013
11	Посібник	Робочий зошит з біології	Мирна Л.А., Бітюк М.Ю., Віркун В.О., Турчин О.В.	Аксіома	2013
12	Посібник	Біологія. Комплексний зошит для контролю знань	Котик Т.С., Тагліна О.В., Леонтьєв Д.В.	Ранок	2013
13	Посібник	Біологія: зошит для поточного та тематичного оцінювання	Кулініч О.М., Юрченко Л.П.	ПЕТ	2013
14	Посібник	Біологія: зошит для лабораторних та практичних робіт	Кулініч О.М., Юрченко Л.П.	ПЕТ	2013
15	Посібник	ЗНО. Біологія. Тренувальні тести. Навчальний посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання	Матяш Н.Ю., Коршевнюк Т.В., Яценко С.П.	Генеза	2013
16	Посібник	ЗНО за 30 днів. Біологія. Експрес-курс для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання	Костильов О.В., Андерсон О.А.	Генеза	2013
17	Посібник	ЗНО. Біологія. Твій репетитор. Комплексне видання для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання	Костильов О.В., Андерсон О.А.	Генеза	2013
18	Посібник	Біологія. Посібник для підготовки до ДПА та ЗНО	Костильов О.В., Андерсон О.А.	Генеза	2013
19	Довідник	Біологія. Повний шкільний курс. Довідник. Навчальний посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання	Балан П.Г., Вєрвєс Ю.Г., Поліщук В.П. та ін.	Генеза	2013

Закінчення таблиці 1.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
3. Додаткові джерела інформації, рекомендовані автором					
20	Посібник	Біологія: експрес-підготовка	Шаламов Р.В., Підгірний В.І., Дмитрієв Ю.В.	Літера ЛТД	2012

Частина 2

Рекомендації для вивчення теми

2.1. Загальна характеристика теми

Під час вивчення теми учні ознайомляться з загальними рисами зовнішньої, внутрішньої будови й процесами життєдіяльності тварин класу Птахи; визначать особливості представників, що належать до різних рядів класу; зроблять порівняльну характеристику з плазунами, як типовими наземними тваринами; дізнаються про роль птахів у природі та житті людини.

Важливим матеріалом теми є вивчення рис пристосованості до повітряного способу життя, визначення особливостей будови та життєдіяльності птахів. Опанування цього матеріалу сприятиме поглибленню й урізноманітненню знань учнів про світ живої природи, а також розвитку їх екологічного світогляду.

У таблиці 2.1 подано витяг з навчальної програми щодо змісту навчального матеріалу з теми та вимог до навчальних досягнень учнів з її засвоєння.

Таблиця 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
<i>Тема 9. Птахи.</i> Загальна характеристика класу Птахи. Особливості життєдіяльності птахів. Риси пристосованості до польоту та різних середовищ життя. Різноманітність птахів. Розмноження і розвиток птахів. Сезонні явища у житті птахів. Поведінка птахів: влаштування гнізд, шлюбна поведінка, турбота про потомство. Перельоти птахів. Роль птахів у екосистемах, їх значення для людини. Охорона птахів. Птахівництво.	<i>Учень (учениця):</i> • <u>називає</u>: загальні ознаки класу Птахи; • <u>наводить приклади</u>: видів птахів, поширених на території України, у регіоні, де живе учень; птахів, що мають господарське значення; видів птахів, які потребують охорони; рис відмінності будови птахів порівняно з плазунами; риси пристосованості птахів до польоту; сезонних явищ у житті птахів; • <u>розпізнає</u>: найпоширеніших птахів свого регіону у природі; птахів кількох найпоширеніших рядів на малюнках; характерні риси будови птахів, що належать до різних екологічних груп; • <u>пояснює</u>: значення турботи про потомство у птахів; значення сезонних міграцій у житті деяких птахів; роль птахів у природі і значення для людини; вплив діяльності людини на середовище життя птахів і їхню чисельність; необхідність охорони птахів; • <u>характеризує</u>: пристосування птахів до польоту; різноманітність зв'язків птахів із середовищем існування; причини сезонних явищ у житті птахів; особливості розмноження, шлюбну поведінку та розвиток птахів; виводкових, нагніздних птахів; осілих, кочових і перелітних птахів;

Закінчення таблиці 2.1

Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
	• <i>порівнює</i>: організацію плазунів та птахів; спосіб життя холоднокровних та теплокровних тварин; спосіб життя виводкових та нагніздних, осілих та перелітних птахів; • <i>спостерігає</i> та <i>описує</i>: особливості будови скелета птахів; поведінку найпоширеніших видів птахів своєї місцевості; рухи птахів під час польоту; • <i>застосовує знання</i>: про особливості життєдіяльності птахів для пояснення заходів їхньої охорони; для практичних дій по приманюванню певних видів птахів; для догляду за птахами; дотримується правил роботи з польовими визначниками та атласами; ведення фенологічних спостережень; • <i>робить висновок</i>: про значення птахів у екосистемах та в житті людини.

Особливу увагу при вивченні теми необхідно звернути на такі ключові питання:

1. Загальна характеристика класу Птахи.

Вивчення цього питання дає змогу учням узагальнити і систематизувати основні ознаки й характеристики класу Птахи, а також ознайомитись з рядами класу та їх особливостями.

2. Особливості процесів життєдіяльності птахів. Риси пристосованості до польоту та різних середовищ життя.

Завдяки вивченню цього питання учні дізнаються про особливості будови, процесів життєдіяльності, поведінки класу Птахи. Окрім того, вони опановують риси пристосованості у зовнішній і внутрішній будові птахів до польоту на прикладі знайомства з їх кінцівками, дзьобами.

3. Різноманітність птахів. Розмноження і розвиток птахів.

Під час вивчення цього питання учні ознайомлюються з представниками різних рядів класу Птахи й опановують особливості їх будови, життєдіяльності, середовища існування, а також значення у природі та житті людини.

4. Сезонні явища у житті птахів. Поведінка птахів: створення гнізд, шлюбна поведінка, турбота про потомство. Перельоти птахів.

Завдяки вивченню цього питання учні дізнаються про сезонні явища в житті птахів, шлюбну поведінку, влаштування гнізд, догляд за нащадками, перельоти птахів та спостереження за ними.

5. Роль птахів у екосистемах, їх значення для людини. Охорона птахів. Птахівництво.

Змістом питання є роль птахів в екосистемах, використання людиною, а також ознайомлення із заходами з охорони птахів та тварин з Червоної книги.

2.2. Поради щодо вивчення теми

Розпочніть опрацювання теми з особливостей будови представників класу Птахи на прикладі голуба сизого. Зверніть увагу на появу у птахів ознак, які сприяють пересуванню у повітряному середовищі. Акцнтуйте увагу на змінах у формі тіла, покритвах, органах різних систем. Не забувайте, що птахи є першими теплокровними тваринами і мають пристосування до цього.

Вивчіть процеси життєдіяльності птахів, зверніть увагу на розмноження й поведінку птахів. Розгляньте гніздування птахів, відкладання яєць та їхню будову, розвиток птахів, виведення пташенят, догляд за ними, пристосування до зимівлі та перельотів.

Далі перейдіть до знайомства з представниками, які належать до надрядів Кілегруді, Безкілеві, Пінгвіни. Не забувайте про специфіку будови та життєдіяльності представників різних рядів та екологічних груп. Акцентуйте увагу на представниках української фауни та ролі птахів в екосистемах, використанні людиною й розведенні у штучних умовах. Опануйте види птахів, занесені до Червоної книги України.

2.3. Словник до теми

Визначення основних понять, які зустрічаються під час вивчення теми, подано за підручником:

Межжерін, С. В. Біологія / С. В. Межжерін, Я. О. Межжеріна. — К. : Освіта, 2008.

Словник визначень розміщено на компакт-диску.

Див. частина 2,
додаток 1

2.4. Інформація для запам'ятовування

Для запам'ятовування наведено інформацію, яка є визначальною та потребує особливої уваги під час вивчення теми.

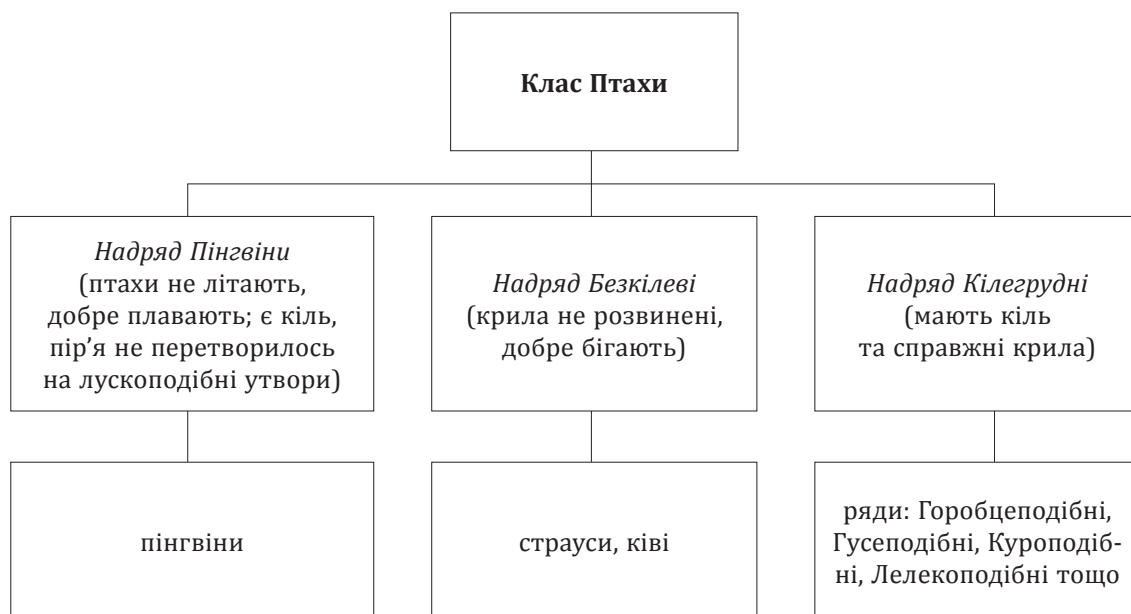

Схема 2.4.1 Клас Птахи

Частина 3

Додаткові навчальні матеріали

Див. частина 3,
додатки 1-2

Для вивчення теми рекомендовано використати додаткові навчальні матеріали, які підготовлені автором. Їх подано як додатки до частини 3, перелічено в таблиці 3.1 і розміщено на компакт-диску.

Таблиця 3.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Екологічні групи птахів (таблиця)
Додаток 2	Особливості будови птахів (таблиця)

Частина 4

Самоперевірка знань

Див. частина 4,
додаток 1

Для самоперевірки набутих учнем знань наведено завдання ЗНО з теми, які були запропоновані на випробуваннях у період з 2008 по 2014 роки. Ці завдання та відповіді до них розміщено на компакт-диску.

Крім поданих вище завдань ЗНО, до частини 4 включені завдання із видання:

Матяш, Н. Ю. Завдання для державної підсумкової атестації з біології за курс основної школи / Н. Ю. Матяш, О. В. Костильов, А. С. Вихренко та ін. — К. : Генеза, 2003.

Див. частина 4,
додаток 2

Ці завдання і відповіді до них наведено на компакт-диску.

Частина 5

Творчі роботи

Для поглибленого вивчення теми запропоновано творчі завдання:

1. Гніздування птахів.

Відобразіть цікаві факти про шлюбну поведінку, утворення гнізд, їх різноманітність, турботу про нащадків, що зустрічаються у різних птахів.

2. Птахи Червоної книги України.

Познайомтесь з різними представниками птахів, які занесені до Червоної книги України, потребують охорони і уваги людини.

3. Різноманітність та значення птахів.

Розгляньте представників різних рядів птахів, особливості їх будови, способу життя, роль у екосистемах та використання людиною.

4. Перельоти птахів.

Висвітліть факти з історії вивчення перельотів птахів, розгляньте приклади перелітних птахів.

5. Рекорди птахів.

Надайте цікаві факти про птахів, їх політ, розміри, життєдіяльність.

6. Птахи у народознавстві.

Відобразіть використання образів різних птахів у легендах та міфах українців та інших народів.

Частина 6

Джерела методичної інформації

У таблиці 6.1 наведено джерела інформації методичного характеру, визначені та рекомендовані Міністерством освіти і науки України, а також автором для використання вчителем у висвітленні теми.

Таблиця 6.1

Перелік методичної літератури

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
1. Методична література, рекомендована Міністерством освіти і науки України					
1	Посібник	Біологія. Книжка для вчителя	Соболь В.І.	Ранок	2008
2	Посібник	Уроки з біології	Косик Т.П. та ін.	Генеза	2008
2. Джерела інформації, рекомендовані автором					
3	Посібник	Цікава зоологія. Частина II	Ковальчук Г.І.	ВГ «Основа»	2010
4	Стаття	Картки для завдань із зоології	Свириденко Г.Ю., Перевозчикова Н.М.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 3	2011
5	Стаття	Царство тварини. Таблиці, схеми, поняття	Колісник І.В.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 9	2011
6	Стаття	Інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?» на тему «Зимуючі птахи»	Богомолова Т.А.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 2	2010
7	Стаття	Турнір знавців птахів «Ключі від форту "Орнітологія"»	Богомолова Т.А., Лесько Л.Т.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 1	2010
8	Стаття	Програмно-педагогічне свято на тему «Птахи нам на крилах весну принесли»	Бондаровська Н.А.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 2	2010
9	Стаття	Наші крилаті друзі – збережемо їх	Гольська М.М.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 32	2010
10	Стаття	«Птахи – наші друзі». Шоу-вікторина «Щасливий випадок». 8 клас	Станкевич Т.О.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 16/18	2010
11	Стаття	Клас Птахи. 8 клас. Матеріали до теми	Рудова Н.В.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 11/12	2010
12	Стаття	Птахи	Марченко Л.В.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 2	2010
13	Стаття	Урок-тренінг «Різноманіття птахів. Основні ряди птахів». 8 клас	Пантелей Г.Г.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 28	2010
14	Стаття	Різноманітність птахів, їх роль в екосистемах та житті людини. 8 клас	Потапенко А.Г.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 10	2010

Закінчення таблиці 6.1

№ з/п	Вид	Назва	Автор (и)	Видавництво	Рік видання
15	Стаття	«Птахи – наші друзі». Розважально-пізнавальна гра-конкурс	Ніколова Н.Г.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 15	2011
16	Стаття	Птахи прилетіли. Біологічна гра	Шудренко А.Г.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 9	2011
17	Стаття	Клас Птахи. 8 клас	Паламарчук Л.Й.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 8/9	2011
18	Стаття	Розмаїтість птахів. 8 клас	Нечаєва Т.І.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 5	2011
19	Стаття	Про зимуючих птахів, друже, пам'ятай! Сценарій свята зимуючих птахів	Калинич М.С.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 1	2012
20	Стаття	Різноманітність птахів, їх значення в природі та житті людини. 8 клас	Колузанова Л.І.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 27	2012
21	Стаття	Роль птахів у екосистемах, їх значення для людини. 8 клас	Кострюкова Ю.О.	ВГ «Основа», журнал «Біологія» № 34/36	2012
22	Інтернет-ресурс	Отримання знань: дистанційна підтримка освіти школярів	http://disted.edu.vn.ua		

Частина 7

Додаткові методичні матеріали

Див. частина 7,
додатки 1–4

У таблиці 7.1 запропоновано додаткові методичні матеріали, які можуть бути використані в навчальній роботі. Їх розміщено на компакт-диску у вигляді додатків до частини 7.

Таблиця 7.1

Номер додатка	Назва додатка
Додаток 1	Матеріали до уроків
Додаток 2	Страуси (презентація у форматі Microsoft Office Power Point)
Додаток 3	Куроподібні (презентація у форматі Microsoft Office Power Point)
Додаток 4	Птахи Червоної книги України (презентація у форматі Microsoft Office Power Point)